

שמעתא עמיקתא

גליון תרמ"א | פרשת משפטים | תשפ"ה | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א

מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם בזה"ז בקיאים במראה הנוטה לאדום

א. חמישה טמאים. ב. בקיאות בזה בזה"ז. ג. לצרף ספק זה לסי"ט. ד. צבע שהחמירו. ה. מראות המוזכרים במשנה האם שווים בדרגת אדמומיתם. ו. בקיאות במראה הנוטה לאדום. ז. במראה נוטה נוטה לאדום / דיהה דדיהה.

א. חמישה טמאים

תנן בפרק כל היד (טו) חמשה טמאים: האדום והשחור וכקרן כרכום וכמימי אדמה וכמזוג, ב"ש אומרים אף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי ובי"ה מטהרים. הירוק עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרין כו'. איזהו אדום כמכה שחור כחרת, עמוק מכן טמא, דיהה מכן טהור, וכקרן כרכום כבורר שבו, וכמימי אדמה מבקעת בית כרם ומיצף מים, וכמזוג שני חלקים מים ואחד יין מן היין השרוני. ואיתא בגמ' מנלן דאיכא מראה טהור, אמר רבי חמא בר יוסף אמר רבי אושעיא אמר קרא כי יפלא ממך דבר למשפט וגוי בן מראה טהור למראה טמא.

והקשו בגמ' וממאי דהני טהורין והני טמאין, אמר רבי אבהו דאמר קרא ויראו מואב את המים אדומים כדם, א"ר אבהו אמר קרא דמיה דמיה הרי כאן ארבעה. ופרש"י ואימא אדום ותו לא - האדום שבאדומים דהיינו כמראה המכה דמתני'. דמיה דמיה - הרי ד' מיני אדמומית טמאה בה, ע"כ.

וגר דהטעם צצריכים דרשה מיוחדת ללמד דכוונת התורה במראה אדום, כי מצנינו בלשון התורה שאדום הכוונה לצבע חום כגון בענין פרה אדומה דאע"פ שכתוב בתורה שהיא אדומה מ"מ לכאורה הכוונה לצבע חום וכמ"ש בפרש"י פאת שדך (ח"א סי' צה אות ט). וא"כ הו"א דה"ה בענין מראות קמ"ל דבענין מראות מהי"ת אינו אסור אלא מראה אדום ממש.

ועי' ברמב"ם (אסי'ב פ"ה ה"ז) שפסק דחמשה מראות טמאים והשאר טהורין ואלו הן: האדום, והשחור, וכקרן כרכום, וכמימי אדמה, וכיין המזוג. וכן פסקו הטשו"ע (וי"ד רס"י קפח). ועי' עוד משי"כ בענין מראה שחור וחוסם בשמעתא עמיקתא גליון שצ"ט.

ב. בקיאות בזה בימן הזה

ואיתא שם (כ): אמיימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי קמיה אומנא שקלי ליה קרנא קמייטא לאמימר זוייה, אמר להו אדום דתנן כי האי, שקלי ליה אחרייתא אמר להו אשתני, אמר רב אשי כגון אנא דלא ידענא בין האי להאי לא מבעי לי למחזי דמא. ופרש"י אומנא - מקיז דם בקרן. בין האי להאי - בין קמא לבתרא, ע"כ. חזינן שהיו אמוראים שלא היו בקיאים במראות ואע"פ שיכלו לשמש מרבתייהם כדמוכח מהעובדא שבש"ס מ"מ לא היו יכלו להבחין בזה.

ועי' בר"י (שבועות ג: ברי"ף) שכת' ע"פ מעשה זה דאימעוט רבנן דהוו בקיאי במראות וקלשא לה דעתייהו ולא הוו יכלי לאפרושי בין טמא טהור, וא"ר זירא טיבעא דבבל גרס לי דלא אחזי דמא, ומה רבא דידע בטיבעא לא חזי, אנא אחזי, וחזו נמי דלא ידעי תיקון וסתות חשו רבנן דלמא כו' אתו לידי איסורא כו', הלכך חשו רבנן למילתא ועבדו הרחקה יתירה לסלוקי כל ספיקי ואצריכו למיבת ז"נ על כל דלא ליגע לאיסורא דאו'. ועי' פ"ה דמ"ה"ט קבלו עליהן לשבת על טפה כחרדל ז"י. וכת' הרמב"ם (שם פ"יא ה"ג) דבימי חכמי הגמ' נסתפק הדבר הרבה במראות המראות ונתקלקלו הוסתות, לפיכך החמירו חכמים בדבר זה וגזרו שיהיו כל ימי כימי זיבתה ויהיה כל שתראה ספק זיבות, ע"כ.

ועי' בטור (סי' קפח) שכת' דהאידינא שנתמעט הבקיאות חזרו לטמאות כל שיש בו מראה אדום בין אם הוא כהה הרבה או עמוק וכן כל מראה שחור. וביאר הב"י (שם) שמקור לזה מצנינו שם (כ): דמייתי בגמ' כמה חכמים דלא חזו משום דלא בקיאי. וכן הוא בשו"ע (שם סי' א) שכל מראה אדום, בין אם היא כהה הרבה, או עמוק, טמאים. וביאר השו"ע (סי' א) שחכמים החמירו שלא לנטעותאוסור כל מראה הנוטה לאדמומיות והכשירו כל מראה שאין לספקו באדמומית כלל, ע"כ.

ג. לצרף ספק זה לסי"ט

והנה מדברי הש"ס הנ"ל מבואר לכאוי' שלא גזרו ע"ז אלא מחמת חסרון הידיעה אסרו. אולם הרי"ף שכת' דהלכך חשו רבנן למילתא ועבדו הרחקה יתירה לסלוקי כל ספיקי ואצריכו למיבת ז"נ על כל מראה. משמע דסי"ל דאסרו כל מראה. והטור (סי' קפח) כת' דהחמירו לטמא כל מראה אדום. וכת' בב"י (שם) שכתב על הטור דאע"פ שלא מצנינו בפירוש שגזרו על כל מראה אדום מ"מ מאדמירנן בסוף פרק כל היד (כ): דרבי יוחנן ורבי זירא ועולא לא חזו ממילא שמעינן שדורות הבאים לא לחזו, ע"כ. אכתי אין קיא שאסרו כל נוטה לאדום. ולפי"ז יוצא שחכמי החמירו לא מכל גזרה אלא מכל חסרון הידיעה. אולם מלשון הרי"ף (שבועות ג: ברי"ף ד"ה ולענין הלכה) שכת' בשם בענין זה ש"ל אור"י כלל אלא על מראה טהור ותולדותיו. משמע דגזרו על זה.

והגר"ז (אות ב) כת' דעכשיו שאין אנו בקיאים במראות אפי' כזית ודיהה ממנו טמא ואפילו דיהה מן הדיהה, ואע"פ שנה' לעין כל שדיהה הרבה מן הדיו מ"מ גזרת חכמים האחרונים מחכמי הגמ' או גזרת הגאונים שאחר הגמרא היא לטמא כל מראה שחורות ואדמומיות בזה"ז שאין בקיאיין במראות גזרה שמא יבא אחד לטהר מראה הטמא, ע"כ. והמהרש"ם (ח"ג סי' ר"ד סד"ה ע"ד שאלת) כתב באופן פשוט שלא נגזר על נוטה לאדום מבטלי הש"ס אלא שהגאונים החמירו.

ויש שו"מ בזה בענין לצרף ספק אם המראה מחמשת המראות לסי"ט. והנה במהר"ח אור זרוע (סי' קצ"ב) צירף ספק זה לסי"ט. וכן הוא בפת"ש (סי' קפח סי"ק ט) בשם השב"ע יעקב (סי' קס"ז) במי שראתה קרטין ונאבדו דהוי סי"ט, ספק אם הוא מוח' המינים ואת"ל שהוא מהחמישה שמא לא היה נמוח. והסד"ט (שם סי' ק"צ סי' צ"ה ד"ה ובשו"ת עבודת הגרשוני ד"ה ואין לומר) רצה לתלות דבר זה במוח' הראב"ד והר"ז, והיינו דלהר"ז דסי"ל דלא אמרינן רוב מראות טמאים דשייך לומר דהוי ספק, משא"כ לראב"ד דרוב מראות טמאים, אולם מסיק דשפי' הוי סי"ט אף לדעת הראב"ד כי לענין סי"ט לא בעינן ספק דהיתר ואיסור שוין, עי"ש.

אולם הבית מאיר (תשובה סי' קפח) נקט דכיון דכבר נתמעט הבקיאות בימי הש"ס ואסרו מספק, דמי לגבינות עכו"ם דלא מיחשב ספק. והמהרש"ם (ח"א סי' סח ד"ה התב ב"ד) דחה דברי הגמ' כי אף שהיו כמה חכמים שנגמנו מלראות מראות, אבל לא נגזר בימי הש"ס לאסור דרך כלל כל הנוטה לאדום, וכמה אמוראים לא החמירו, עי' תוס' (שם כ). וזה דומה לגבינות עכו"ם שהוסכם בימי הש"ס לאסרו מספק. ואף דהפוסקים החמירו, כמ"ש בטשו"ע רס"י קפ"ח, מ"מ הוי שפיר ספק, וחזי להצטרף לסי"ט, ע"כ.

ד. צבע שהחמירו

ועי' בר"י (שבועות ג: ברי"ף ד"ה ולענין הלכה) שכת' שאין אנו עכשיו בקיאיין במראה אדמומיות וכמ"ש הרי"ף (שם), ולפיכך אפי' היה כמראה בשר צלי כל שיש בו מראה אדמומיות טמא. מ"מ בירוק ואצ"ל הלבן ושאר מראות אינה יושבת, כלומר שלא גזרו כלל אלא על ותולדותיה אבל אלו אינן בכלל כיון דקייילי כר"י בירוק וכת' בתוס' דירוק היינו גאלני דהיינו מראה הזהב ולא ויר"ל שהוא ככרתי דהווי אינו נוטה לאדמומיות כלל וטהור אפי' לעקביא בן מהללאל דלא אסרה תורה אלא מראה שהוא אדום, ע"כ. מבואר דלא גזרו על נוטה לאדום הבא ממראה אחר, דהרי ירוק שיש בו אדמומיות שרי.

והרא"ש (שם פ"ב סי' ד) כתב דבדורות הללו אין בקי במראות לישען על חכמתו ולהפריד בין מראה למראה ואפי' בימי חכמי הש"ס היו מן החכמים שהיו נמנעים מלראות מראות, כ"ש האידינא שאין לטהר שום מראה הנוטה למראה אדמומית אם לא שיהא לבן וירוק כמראה הזהב, אע"ג דתנא קמא סבר דירוק תולין עלין, נר' דהלכה כחכמים דמטהרין כי היכי דהלכה כב"ה דמטהרין כמימי תלתן וכמימי בשר צלי ולא כת"ק דאמר תולין. ה"ה בירוק אין הלכה כת"ק, ע"כ. ועי' במעדני יו"ט. ועי' לעיל בשם הש"ד שלא מטהרין אלא כל מראה שאין לספקו באדמומית כלל.

ה. מראות המוזכרים במשנה האם שווים בדרגת אדמומיתם

ומדברי רש"י הנ"ל אות א' שפירש הא דאמר ד"אימא אדום ותו לא - האדום שבאדומים דהיינו כמכה דמתני'. מבואר שהמראה האדום ביותר הוא כמכה והשאר פחות אדומים ממנו.

וכן מוכח לכאוי' מדברי הגמ' (י"ט - כ) שהרי נח' שם האם מראה אדום כמכה הוא כדם שחיטה, מאכולת, הקזה וכו', והקשו מיתבי מעשה ותלה ר"מ בקילור, ורבי תלה בשרף שקמא, מאי לאו אדום לא אשאר. ופרש"י בקילור - אנפלשט"ר ואדום הוא ונתעסקה בו אלאמא בקילור דומה למראה הטמא ועקמ"ג לא הוי סומק כולי האי, וקשיא לכולהו, ע"כ. נמצא דאף הסובר אדום כמכה הוא סמיק טפי מ"מ מודה שאף מראה פחות אדום ממנו טמא.

פניני הלכה

לא הכפיק להשלים ק"ש עם הש"צ כיצד ישלים רמ"ח תיבות

א. כתב המחבר (סי' ס"א ס"א) בק"ש יש רמ"ח תיבות, וכדי להשלים רמ"ח כנגד אבריו של אדם מסיים ש"צ ה' א-להיכם אמת, וחזור ואומר בקול רם ה' א-להיכם אמת. [וביאר הרמ"א - ובה כל אדם יוצא הואיל ושומעין מפיו של ש"צ ג' תיבות אלו. ואם היחיד רוצה ג"כ לאומרו עם הש"צ אין איסור בדבר]. ואם הוא קורא ביחיד יכוין בטי"ו וי"ן שבאמת יוציב שעולים תשעים והם כנגד ג' שמות ההויה, שכל שם עולה כ"ו וארבעת אותיותיה הם שלושים.

והכתב הרמ"א - ויש עוד טעם בדבר, דטי"ו וי"ן עולין תשעים, והקריאה נחשבת אחד, הרי צ"א כמנין השם בקריאתו וכתבתו, והוי כאילו אמר ה' אדני"י אמת. [וכת' המג"א (סי' ג) דבערבית יכווין בו"יו שבאמונה (כתבים - פ"ח ע"ד שער מנחה ומעריב פ"ו). ובעשרה מאמרות (מאמר א' ב' ח' חלק א' סי' י"ז) כתוב שאמת לבדה עולה במקום שלשה שמות הנ"ל (ובביאר דבריו יעוי' במחש"ש). והבה"ט (סי' ד) והמשנ"ב (סי' י"ב) הביאו רק סוף דבריו דיקוון שאמת עולה במקום ג' שמות]. וכתב עוד הרמ"א - ויש שכתבו דכל קורא ק"ש ביחיד יאמר אל מלך נאמן שמע וגוי', כי שלש תיבות אלו משלימין המנין של רמ"ח, והוא במקום אמן של הבחור בעמו ישראל באהבה, וכן נוהגין. ונ"ל דמ"מ כשקורא עם הציבור לא יאמר אל מלך נאמן, רק יאמר אל מלך אחר ברכת הש"צ כשמסיים הברכה, וכן נוהגין ונכון הוא.

[וזה דלא כמחבר שכת' לעיל סי' נ"ט סי' דלא יענה אמן אחר סיום הבחור בעמו ישראל באהבה משום דהוי הפסק. ויעוי' עוד במשנ"ב (סי' ט"ו סי' כ"ה, וסי' ס"א סי' ט"ז) דנקט דלכת' יותר טוב שיסיים בשווע עם הש"צ ולא יצטרך לענות אמן אחריו]. וילי"ע במי שנמצא באמצע תפילתו, והש"צ הקדימו ונמצא בסיום ק"ש, כיצד ישלים רמ"ח תיבות שבק"ש.

ולכאוי' נר' י"ל דלדעת המחבר יכווין בטי"ו וי"ן שבאמת יוציב. ולדעת הרמ"א, אם אכתי לא התחיל ק"ש, יאמר אל מלך נאמן, ואם כבר התחיל ק"ש יכווין בטי"ו וי"ן שבאמת יוציב.

מיהו נר' דלמעשה אין הדבר מוכרע, דהנה אע"פ דמהמחבר והרמ"א מבואר דאין היחיד כופל תיבות ה' א-להיכם אמת, לאו מילתא פסיקתא היא, דבירושלמי (פ"ה ה"ג) מבואר דהא דאסור לחזור פעמים דהיינו דוקא בציבור ולא ביחיד, והובאו דבריו בתוס' בברכות (ד' ד"ה סד"ו). וכן נקט בב"ח (סי' ס"א). ומצנינו בברכ"י (סי' ס"א סי' א) דכתב דלפום מאי דאיתמר בירושלמי, אם קורא ביחיד שרי ליה לכפול ה' א-להיכם, וכן הסכימו הרב ב"ח והורב פרי"ח דכברי הירושלמי, ושמעתי שכ"כ מהרח"ו צ"ל שנהג כן רבינו האר"י צ"ל [יעיין שער הכונות ענין דרושי הלילה דרוש ט"ו], וכן חילק הראב"ד בענין הבקשות והזכרת שבחיו יתברך הביאו הרב שבלי הלקט סי' ח'. [והובאו דבריו בשערי תשובה (סי' ב)].

וכ"כ דלינא בספרו קשר גודל (סי' י"א אות י"ט). והובאו דבריו בציפור בית עובד (סי' ט). ואף הרב המג"ה בספר שלמי צבור (דף צ"ט ע"ב) הביא דברי הברכ"י. והביא דבריהם בב"ח (סי' י"א סי' י"א). וכן הכרעת הבן האי חי (ש"ר פרשת וראר סי"א) וכה"ח (לגרי"ח סופר צ"ל - סי' ס"א ט"ו).

ולדבריהם נמצא דאם הקדימו הש"צ וסיים ק"ש לפניו, יחזור היחיד בלחש על תיבות ה' א-להיכם אמת להשלים רמ"ח תיבות.

ג. עוד דאף לדעת השו"ע והרמ"א דאין אומרים ביחיד ה' א-להיכם אמת, מצנינו במטה יהודה (לגרי"ח ע"א ש"א ב' בהשטות) דיצא לדון אם לא גמר היחיד ק"ש קודם הש"צ, אם יוצא בשמיעת הש"צ שחזור תיבות ה' א-להיכם אמת, או דיש בזה משום קורא למפרע, והעלה דכיון דקיי"ל בסי' ק"ד בדין תפילה דאם שומע קדיש וקדושה שותק ומכוין למה

ויעייש **בגמ'** (ג) דאיתא אמר עולא כולן עמוק מכן טמא, דיהה מכן טהור. **ופרש"י** עמוק מכן - מאותו שיעור השנוי במתני' לכל

אי אי הוה סומק טפי טמא, דיהה מכן טהור, ע"כ.

והקשה **בתוס' הרא"ש** שם דתימה דדיהה מאדום עדיין הוא אדום יותר מקרן כרכום, וכן דיהה מקרן כרכום אדום ממימי אדמה וכן למי"ד עמוק מכן טהור, **לפרש"י** עמוק ממוג הוא כמימי אדמה וצ"ל דאלו ד' מראות טמאים, אבל שאר מראות שביניהן טהורין אעי"פ שיש מראה שהוא דיהה מהן והוא טמא, והיינו טעמא דמדמיה דמיה נפק"ל ד' מראות וקים להו לרבנן דהני ד' מראות שכיהי וכל שאינו דומה לאלו המראות טהור אעי"פ שיש מראה למטה ממנו שהוא דיהה יותר וטמא, ע"כ. והביאו **באור שמח** (אסיב פ"ה הי"ט). מבואר מדבריו שד' מיני מראות אדומים הם אלא שהם שונים במראיתם, ועל כן דאף אם מראה דיהה יותר טהור כי אעי"פ שהוא יותר אדום ממראה אחר מי"מ מראיתו שונה. ולפי"ז י"ל דהיכן בשלמי ציבור דהא אף האדום החלש מבין ד' המראות והוא אינו אסור מהי"ת.

והנה **בצ"צ** (וי"ד סי' קכד) כתי' שבדואי שבכל מראה דיהה יש ספק דאוי, שהרי ד' מראות שהם האדום, כקרן כרכום, כמימי אדמה וכיין מזוג, הם אינן שוין במדרגת האודם אלא אי' למטה מזולתו דהיינו שהאדום כהקזה הוא באמת היותר אדום ואחי"כ כקרן כרכום שהוא דיהה ממנו הרבה, ומי"מ שניהם טמאים מדאוי, אלא דשוב כתי' שהד' מראות הללו מלבד השנויים שיש ביניהם בהפגלת האודם עוד זאת יש שינוי ביניהם באיכות ומהות האדמומית, ואי"כ י"ל שמא מימי אדמה אינו אדום כמזוג רק מין אחר, ואי"כ אעי"פ מהמראה דיהה מן המזוג יש לחוש שמהו הוא ממין או אדמה לא קרן כרכום שהוא מין אודם אחר, ומי"מ י"ל שהמוקדם בהמשנה אדום יותר אל דלא דמי גי"כ מהות האודם זל"ז מי"מ גי"כ המוקדם אדום יותר, ואי"כ מזוג הוא היותר אחרון באודם, ואפשר דמה"ט הקיל בו בר קפרא דעמוק ממנו כדיהה זל"ז, וצ"ע, ע"כ. הרי שמצדד שמראה המוקדם במשנה אדום יותר מהבא אחריו ואי"כ כל שהמראה פחות אדמומי מהמראות המבוארים במשנה הוא ודאי אינו אסור מהי"ת. **והמנח"י** (ח"ה סי' קל ד"ה הגה) כתי' עי"פ הצי"צ הני"ל שאם המראה קלוש לא הוי אלא ספק מהי"ת.

שו"ר **בבינת אדם** (שער או"ח סי' פ' אות יג) שהקשה כקושית ה**תוס' הרא"ש** ותירץ דמי"ל שאין ענין ד' מראות הללו זה למעלה מזה, אלא כל או"א יש לו צבע בפני"ע הגם שכולם הם אדומים, אבל אין אי' אדום מסוג של אחריו, הוא כמא שידוע לסוחרים שמראה האדום נתקל ל"ז מינים ונקראים בלשון ואשכנז א"ב (אינקארנאט) א ראעז (ד קארמוי, והם האבות של כל מראה אדמומית כי כל שאר מראה אודם הוא רק תולדה מאחד מן' מראות הני"ל, ע"כ. מבואר דס"ל דד' מראות הללו אינם שונים ברמת אדמימותם אלא ששונים במראיתם. ולכאוי' דבריון הם דלא **כהתוס' הרא"ש** הני"ל. ולפי"ז בזה"י יש להחמיר בכל מראה אדמומי שהוא ספק מהי"ת כי י"ל שהוא דיהה מאי' מד' מראות.

אולם נרא' דכוונת הצי"צ **והבנ"א** דאם נימא שמראות המשנה הם בהדרגה אדום דיהה מהדיהה של המשנה, אעי"פ שאדום הוא ודאי אינו אסור מהי"ת, אלא מדרבנן, אבל מראה שאינו אדום אלא נוטה קצת לאדום בעיני כל אדם, י"ל דידודו דודאי הוי מדרבנן. וכן הוא **בנחמ"א** כמבואר **במהרש"א** המובא להלן. ועיי' **בערוה"ש** (סי' קפח אותיות ד - ח) שגם כתי' דכל אלו מיני מראות הם מדרגות תלוקות ולפי"ז מזה כלומר לא שזה יותר אדום מזה בעומק אלא שהוא מין אחר באדמימות לגמרי ואינם שייכים זל"ז כלל.

ו. בקיאות בנוטאה הנוטה לאדום

יוצא שמראה הנוטה לאדום אסור מדרבנן. ונרא' דבקיאינן בזה אף בזה"י. דיעווי' **בב"י** (ריש סי' קפח) שביאר דהטעם שאין אנו מחמירים במראה הירוק אעי"פ שנוטה לאדמומית דמה"ט ס"ל לעקביא בן מהללאל דטמא, דמי"מ חכמים פליגי עליו דסברי דהאי לאו נטיה לאדמומית הוא, ע"כ. מבואר מדבריו שאנו בקיאינן בנטיה לאדמומית דהרי כו"ע לא פליגי שבירוק יש נטיה לאדמימות ואעפ"כ אין אנו מטאים אותו אף בזה"י שאנו מחמירים בכל נוטה לאדום כי לדעת רבנן אין זה בכלל נטיה לאדמימות, ואי"כ נמצא שסמכו על האבחנה שלנו אף בזה"י.

וכן משמע **מהב"ח** (סי' קפג אות יג) שכת' בזה"ל: פשיטא דלא טימאו את הלבן והירוק דבהא לא בעינן חוכמתא דהכל יודעים להבדיל בין אדום ללבן וירוק **אלא באדום גופיה בעינן חוכמתא** [להבדיל] בין מראה אדום טמא למראה אדום טהור, ע"כ. מבואר דאעי"פ שהירוק שיש בו אדמומית כני"ל מי"מ הכל יודעים להבדיל בו, משא"כ בין האדומים ממש.

אלא דשמא י"ל דבכה"י אין בקיאינן בנטיה לאדמומית כי האדמומית בא מחמת מראה אחר דהיינו ירוק אדמומי וכדו' אבל באדום נוטה לחוד דלמא אין אנו בקיאינן.

אבל **בשאלת יעב"ץ** (סי' מד) כתי' להדיא דבקיאינן אף בזה"י וז"ל: וגי"ל להקל בו (במראה חום) דודאי עדין ממימי בשר צל, דידוע שיש בו אדמימות וכמי"ש גם הפוסקים, ואפ"ה מטהרי ליה ב"ה וקיי"ל כוותייהו, ואעי"ג דאנן מחמרינן ביה, היא גופה חומרא גדולה, דהא שפיר בקיאינן בגוויה, אלא משום דלא ליתי לאחלופי כיון דאית ביה נטייה לאדום, ע"כ. מבואר דאנן בקיאינן אף במראה דכמימי בשר צלי שהוא מהנוטים לאדום שאסרו הפוסקים כמי"ש הבי"י בריש סימן קפ"ח.

וכן מוכח **בגרו"ז** (שם אות ג) דבכל גוונא בקיאינן שכת' השחור אדום הוא אלא שלקה ומדאוי אין טמא אלא כענבים השחורים וכזפת וכעורה טהור, ועכשיש שאין אנו בקיאים במראות אפילו כזית ודיהה ממנו טמא ואפילו דיהה מן הדיהה, **ואעי"פ שנראה לעין כל שדיהה הרבה מן הדיו**, מי"מ גורת חכמים האחרונים מחכמי הגמי' או גורת הגאונים שאחר הגמי' היא לטמא כל מראה שחרות ואדמומית בזה"י שאין בקיאינן במראות גזרה שמא יכא אחד לטהר מראה הטמא, ע"כ.

ועיי' **בנח"א** (ככל קיא אות ג) שכת' שבדקה ונאבד העד ואומרת שמשתפקת אם המראה היה אדום או לבן, טמאה מספק. וכת' **המהרש"ם** (ח"ג סי' ריד וח"א סי' סח) שכוננת ה**נח"א** הוא רק בספק אולי היה אדום ממש דהוה ספק דאוי, ולשיטת ה**ראב"ד** הובא **בסד"ט** (ססי קפג) רוב מראות טמאים וגם לשיטת ה**רו"ה** החולק עליו מי"מ ספיקא מיהו הוה, אבל היכי שידועת שלא היה אדום ממש אלא שמשוקפת אולי היה נוטה קצת לאודם או לבן שהוכחה מראיתו והיה געהל, כיון דמדיון השי"ס טהור אלא שהגאונים החמירו מפני שאי"כ בקיאים, אי"כ הוי דס"ר ולהקל ומוקמינן בחזקת טהרה או דבספק חסורין ידעה מחמרינן גם דרבנן מי"מ בנאבד זו להקל כמי"ש במש"י סי' ע"ד, ע"כ. ועיי' **בקה בושמ"ס** (ח"א וי"ד סי' ט) מש"כ בזה. ולעני"ד דבריו דחוקים. [ועיי' **בבנ"א** (בה"י אות ה) שלא כתי' בלשון שכת' **בנח"א** הני"ל אלא במקום אדום כתי' נוטה לאדום. ונרא' דס"ל למהרש"ם שהעיקר כמי"ש ה**נח"א** שהיא הפסק אחרון].

ז. במראה נוטה הנוטה לאדום / דיהה דיהה

נמצא שאין אנו בקיאים להבחין בין מראה האדומים כלל, אולם אף בזה"י בקיאינן להבחין בין מראה שהוא רק נוטה לאדום לבין מראה אדום ממש, אלא שחז"ל אסרוהו שלא יבואו לטעות במראה אדום.

ויש לדון האם כשם שאסרו מראה הנוטה לאדום אסורו נמי מראה שהוא רק נוטה דנוטה, כגון ורוד קל וכדו', דלמא י"ל דמחמת חולשת צבעו חשיב כצבע אחר ואינו בכלל האיסור. איתא שם (ג) רבי אמי בר אבא אמר וכולן עמוק מכן טמא דיהה מכן נמי טמא חוץ משחור, אלא מאי אהני שיעוריה דרבנן לאפוקי דיהה דדיהה. **ופרש"י** דיהה דדיהה - שנדחה ממראיתו יותר מדאי. מבואר דדיהה דדיהה חשיב כצבע אחר כיון שנדחה מראיתו יותר מדאי ואי"כ אפשר דהי"ה במראה נוטה דנוטה בזמננו דשרי.

ולכאוי' יש להוכיח להתיירא **מהש"ד** (סי' קפח סי"ק א) שכת' שצבע אפור טהור, וכת' **בשבט הלוי** (ח"ה סי' קו) שאעי"פ שצבע אפור נוטה לשחור ונוטה לשחור אסרו חכמים, מי"מ אפור אין לו שייכות עם שחור ועל כן שרי. ומבואר כני"ל דכל שהוא דיהה דדיהה חשיב כצבע אחר לגמרי. ובדרך דא זה תמצא להלן בביאור דעת המתירים במראה חום. ולענין זה מוצאנו **במנחת פנים** (סי' קפח סי"ק א) שכת' שמדברי ה**סד"ט** ו**שאלת יעב"ץ** דס"ל להקל במראה חום כערמונים והקפה אעי"פ שיש בו נטיה לאדמימות או לשחרות, נר' דקיל להו מראה בריון מנוטה לאדום ושחור, ואולי מטעם משום דבריון מראה בפני"ע הוא טהור כמו געל אף שנוטה גי"כ קצת לאדום וכל מראות טהורות מלבד אדום ושחור. והארכנו בסד"ד ביסוד זה **בשמעתא עמיקתא** גליון שצ"ט.

וכן דעת ה**גריש"א זצ"ל** (משמרת הטהרה פ"ב אות ב' הגה 4) שמראה ורקע הנוטה לצבע ורוד אינו בכלל המראות שהחמירו כי אין זה מראה כלל, כי הוא בודאי דיהה מן הדיהה, ואינו בכלל המראות שגזרו עליהן. ומי"מ צריך בקיאות גדולה להכריע בדבר זה. וכן שמענו מתלמידי ה**גרי"ש ואזנר זצ"ל** בשם רבם שדיחה מהדיהה טהור. ועיי' **בארחות רבנו** (ח"ד עמי מא).

מוסקנא רדינא

א' מהתורה אינו טמא אלא האדום, שחור, כקרן כרכום, כמימי אדמה וכמזוג, וכיון שאין אנו יודעים להבחין בין אדום לספקו החמירו חכמים לטמאות כל מראה הנוטה לאדמומיות או לשחרות שלא יבואו לטעות, ומי"מ שאף כהכשירו כל מראה שאין לספקו באדמימות כלל. ומראה צהוב אדמומי כמראה השעוה, וזה אדום וכדו' טהור. ב' י"א שאף בזמננו בקיאים ב"ינטיה" לאדמומיות, ועל כן מראה שאינו אלא נוטה קצת לאדום אינו אסור מדרבנן, ונפ"מ בנאבד העד יזיש ספק אם היה המראה נוטה לאדמומית דשרי. ג' דעת ה**גריש"א זצ"ל** שמראה ורקע הנוטה לצבע ורוד אינו בכלל המראות שהחמירו, כי הוא בודאי דיהה מן הדיהה. וכן היתה דעת ה**גרי"ש ואזנר זצ"ל**, ומי"מ צריך בקיאות גדולה להכריע בזה.

והשי"צ אומר, ר' אינינו הפסק, ה"ה הביא בבי"ד הכיב דשמוע מפי השי"צ דלית ביה משום הפסק ולא משום קורא למפרע, ומשלים בזה רמי"ח תיבות. והביא דבריו החיד"א בספרו **מחזיק ברכה** (קריא סי"ק א).

וכבר כ"כ **בסדר היום** (כוננת קיי"ש והיחוד) דאם גמרו הציבור קודם, ומהר ויחיש לגמור כדי לשמוע התיבות במקומם, ואם אי"א לו להשיגם כי רב המקום ביניהם, יעמוד במקומו ושתוק וישמע לשי"צ ואחי"כ יגמור. (ועיי' שיעויל לו כיון שהוא עומד בתוך קיי"ש והם הרמי"ח עצמון). ע"כ. [והביאו בשלמי ציבור דף ע"ב צ"ט א].

וכיוצ"ב כתב מדנפשיה **במאמר מרדכי** (סי' סי"א סי"ק ב), ושמצאן כן בשם סדר היום. [ובדברי מרדכי כתב דשוב מצאן כן בספר מטה יהודה, ועיי"ש עוד מי"ש להעיר על דבריו]. והביא דבריהם **בשע"ת** (סי"ק ב).

וכדברי המטה יהודה כתב מסברא דנפשיה **בספר החיים** לגרי"ש קלוגר זצ"ל (סי' סי"א) דלדעת רשי"י דקיי"ל כוותיה דבשומע קדיש וקדושה שותק ומכווין ואינו הפסק, ה"ה הכא וישתוק ויכווין לחזרת השי"צ, וכתב להוכיח דאין הסדר מעכב בהשלמת התיבות, דהלא אם מתפלל ביחיד משלים בתיבות אל מלך נאמן קודם קיי"ש, או שמכווין בט"ו וויין ואי"כ נשלם התיקון באמצע אמת ויצבי אחר גמרי ט"ו וויין. וסיים דשוב הוגד לו דבשערי תשובה הנדפס מחדש הביא כן בשם סדר היום. [ויש להעיר דמלשון סדר היום נראה דדוקא אם עומד בתוך קיי"ש מהני עצה זו, ואילו הגרשי"ק פשיטא ליה דה"ה קודם שהתחיל בקיי"ש, כל שסיים ברכת הבוחר בעמו ישראל].

ע', ולכאוי' אף לנוהגים דביחיד משלים רמי"ח תיבות ד"י חזרת תיבות ה' א-להיכס אמת, נר' דהיכא דהוא נמצא באמצע קיי"ש, עדיף טפי דישתוק ויכווין לחזרת השי"צ, דהכי עדיף טפי מלחזור ביחיד התיבות ולהכניס עצמו במו"ח לנהוג דלא כהמחבר והרמ"א.

וכן נראה מדברי החיד"א, דאעי"ג **דברכ"י** (סי"א) **ובקשר גודל** (סי' י"א סי"ט) הביא לדניא דברי הפוסקים דאף ביחיד יחזור הני ג' תיבות. מי"מ בספרו **מחזיק ברכה** (קריא סי"א) הביא דברי המטה יהודה ולא העיר מידי. וכן מבואר מדברי **כה"ח** (סי' י"ד) דבסעי' מי"ט הביא לדניא דברי הברכ"י, ובסעי' ג' הביא דברי המחזיק ברכה, ולא העיר בזה מידי.

אולם יעוי' **בבן איש חי** (שי"ר פרשת וארא סי"א) דכתב דאם הוא עודנו באמצע קיי"ש לא ישלים עיי"ש מיעת השי"צ, דעי"פ סודן של דברים צריך להיות מסופר זה של הכפל באחרונה בגמר הקיי"ש, אלא יכפול הוא לבסוף וישלים הסחרון. וכ"כ **בנה"ח** (סי' ק"ט ט"ז). [וכן מתבאר מתוך דברי **יסוד ושורש העבודה** (שי"ד המורה פ"ד) דאי"א להשלים הרמי"ח תיבות ואי"כ מי"ט קודם השי"צ].

העולה לדניא - א. המתפלל עם הציבור, והשי"צ הקדימו וסיים קיי"ש כשהוא עדיין באמצע קיי"ש, י"א דמישך בקריאתו ובסוף הקריאה יחזור תיבות ה' א-להיכס אמת להשלים רמי"ח תיבות, וי"א דבשעה שהשי"צ חוזר תיבות ה' א-להיכס אמת וישתוק ויכווין להשלים בזה רמי"ח תיבות, וכן דעת רוב הפוסקים. ב. אם השי"צ הקדימו והוא באמצע ברכות קיי"ש, למנהג בני אשכנז יאמר תיבות אל מלך נאמן קודם קיי"ש, ולמנהג בני עדות המזרח בסיום קריאת שמע יחזור תיבות ה' א-להיכס אמת, ובהו ישלים רמי"ח תיבות.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלולי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עניני בטחון

חובת ההשתדלות בפרנסה (ו)

הסכנה למעט בהשתדלות למי שאינו בדרגה גבוהה של בטחון - י"שמא יאמר אדם, אמנם ההכרה שהכל תלוי רק ברצונו יתי' אינה מושרשת לבלב, אבל הרי בשכלי בני יודע שהקב"ה הוא הנותן היחידי, ועל כן אמעט בהשתדלות, וכן בעליות מדרגה זו סכנה רוחנית. **ולדוגמא: מי שהיה רגיל לעבוד ארבע שעות לעבוד לפרנסתו, והחליט להמעיט בשעות העבודה ולעבוד רק שעתיים ביום, וכפי שמיעט בזמן המוקדש לעבודה באותה מידה ירדה הכנסתו, ותגנב לבלו המחשבה שבגלל שהשתדל פחות לכן נפחתה הכנסתו, והוא מתחרט על שמיעט בהשתדלות, נמצא שעדיין אינו במדרגת בטחון שיכול להרשות לעצמו להשתדל פחות.**

אמנם מי שהאמונה והבטחון מושרשים בלבו שהקב"ה הוא הנותן הכל, ומידת ההשתדלות אינה משנה דבר, הוא יכול למעט בהשתדלות, כי אדם זה גם כאשר פרנסתו מעטמצמצא אינו תולה זאת בזך שהשתדל פחות, אלא מאמין בלב שלם שכן הוא רצונו ית"י. (שפתי חיים עמי תקלמ)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il

לרפו"ש של הרב יהודה שגיא בן סימנה בתשע"ו | © שמענתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503